

Jak se daří psychologickému výzkumu na Slovensku

Psychologický výzkum je podle mnoha odborníků v naší zemi popelkou. Jak se s tímto problémem pere slovenská psychologie? Situace na Ústavu experimentálnej psychológie Slovenskej akadémie vied v Bratislavě napovídá, že výzkum v obou zemích má mnohé společné.

Ústav, který dostal za úkol rozvíjet po rozdělení Československa slovenskou vědu, vznikl už v roce 1963 z popudu Československé akademie věd. Na Slovensku jeho činnosti předcházelo působení Psychologického laboratória, které založila v roce 1955 Slovenská akademie věd.

Ústav se od samotného počátku orientoval na experimentální a laboratorní výzkum základních psychických funkcí. V první fázi činnosti Psychologického laboratória převažují výzkumy podmíněných reflexů, psychomotoriky a také výzkum praktických dopadů práce na lidskou psychiku v některých náročných profesích. Později se v ústavu formuje výzkumný proud orientovaný spíše na kognitivní procesy, včetně výzkumů vnímání, pocitů a krátkodobé i dlouhodobé paměti. V posledních dvaceti letech se dostává do středu zájmu stále více problematika inteligence, myšlení a tvořivosti. Ke zvláštnostem ústavu patří výzkum vzájemného vztahu mezi vyššími kognitivními funkcemi a osobnostními rysy a také jejich vztah ke zvládnání zátěže.

Výzkumné projekty

V současné době bychom na půdě ústavu našli tři oddělení, která jsou vymezená především výzkumnými záměry v rámci jednotlivých grantů, na kterých ústav

pracuje. Nalezli bychom zde Oddělení kognitivních procesů a osobnosti, Oddělení psychologie tvořivosti a nakonec Oddělení environmentální psychologie.

Jako rozpočtová organizace Slovenské akademie věd nemá ústav finančních prostředků na rozdávání. Větším zdrojem příjmů se tak stávají právě grantové projekty, na kterých spolupracuje s agenturou VEGA. Ve svých projektech se například zaměřil na souvislosti mezi poznávacími preferencemi jedince a schopnosti intelektové seberegulace osobnosti. Projekt „Tvořivá osobnost a její sociální kompetence“ zase zkoumal, nakolik se tvořivé schopnosti člověka mohou uplatnit v jeho zapojení do vztahů ve společnosti.

Zvláštní pozornosti se těší projekty, které jsou zaměřené na rozvoj a zlepšování vztahů k dětem a dospívajícím. Kromě zkoumání kognitivně-emočních charakteristik ve vztahu k adolescentům zkoumá ústav také vliv průmyslového znečištění životního prostředí na procesy růstu a osobnostního zrání dětí.

Právě nedostatek financí se podle ředitele Imricha Ruisela podepisuje na kvalitě výzkumů. „Nejenže se kvůli nedostatku peněz omezuje přísun nezbytné literatury a technického zařízení, je tím ohrožena i samotná výzkumná činnost,“ říká. „Původní přístrojové vybavení laboratoří beznadějně zastaralo, proto se k laboratorní

Ke zvláštnostem ústavu patří výzkum vzájemného vztahu mezi vyššími kognitivními funkcemi a osobnostními rysy a také jejich vztah ke zvládnání zátěže.

Zvláštní pozornosti se těší programy zaměřené na rozvoj tvořivosti a psychomotorických schopností u dětí.

Sociální kompetence tvořivé osobnosti se projevují i při nácvičku nonverbální komunikace.

metodice obracíme navzdory našim kořenům jen sporadicky."

Další omezení výzkumné činnosti ústavu spočívá v jeho téměř výlučné orientaci na bratislavský region. „Tím naše výzkumy ztrácejí jakoukoli možnost generalizace,“ stěžuje si Imrich Ruisel. „Není divu, že nedokážeme výrazněji přispět k mapování vlastností současného člověka, žijícího na počátku nového tisíciletí, že nejsme schopni poznat jeho schopnosti, zájmy, motivace, jeho přednosti i nedostatky. Proto dnes tento terén ovládají místo vědeckého poznání spíše různé tradované stereotypy a mýty.“

Praktická spolupráce

I přes svou základní orientaci na výzkum se ústav nezkouší spolupráce s jinými institucemi na poli praktické psychologie. Využívá ke spolupráci kontaktů s resortními pracovišti jiných rozpočtových organizací a výzkumných ústavů. Imrich Ruisel připomíná spolupráci s různými poradnami, jako jsou například Linka dětské jistoty UNICEF, poradna občanského sdružení Pomoc obětem nebo Protidrogový fond Slovenské republiky. Nelze pominout ani pomoc při organizaci psychologické pomoci starým lidem a kontakty pracoviště s různými nep psychologickými pracovišti, kterým v mnoha případech zajišťuje ústav rovněž poradenskou nebo personální službu.

Významnou část činnosti pracovníků ústavu tvoří jejich pedagogická praxe. „Naši pracovníci vyučují na katedrách psychologie počínaje Filozofickou a Pedagogickou fakultou UK přes Matematicko-fyzikální fakultu až po Vysokou školu výtvarných umění v Bratislavě,“ potvrzuje Imrich Ruisel. Kromě bratislavských fakult přednáší pracovníci ústavu také na některých fakultách v Trnavě a v Nitre.

Ve výběrových přednáškách nabízejí studentům i témata, která nejsou na slovenské psychologické scéně zatím příliš rozšířená, jako jsou například kapitoly z psychologie náboženství, vybrané kapitoly z Jungovy typologie osobnosti nebo přednášky z praktické inteligence a kognitivních stylů. Nezanedbatelná je podle Imricha Ruisela také pedagogická aktivita pracovníků při vedení diplomových, disertačních nebo doktorandských prací studentů.

Zahraniční spolupráce opět probíhá zejména na univerzitní úrovni. Kromě univerzitních pracovišť v Jyväskylä, Bielefeldu, Groningenu, v Orebru, Kluži nebo Barceloně spolupracuje ústav v Bratislavě také s Psychologickým ústavem AV v Brně.

Spolupráce se neomezuje pouze na jednotlivá pracoviště, ale probíhá i mezi jednotlivci z ostatních akademických a univerzitních pracovišť. „Vrcholem naší zahraniční spolupráce je monografie ‚Kapitoly z psychologie osobnosti‘, která by měla vyjít letos v létě a na které se podíleli psychologové z Holandska, Anglie, Česka i Slovenska. U mezinárodní spolupráce by neměla chybět také zmínka o mezinárodním odborném časopisu ‚Studia psychologica‘, jehož je ústav dlouholetým vydavatelem.“

Mladí a nadějní mají zelenou

Přestože ústav zápasí s nedostatkem prostředků a se zastaralým zařízením, zdá se, že se bude stále pokoušet vylepšit postavení a úroveň slovenské psychologie. V současné době soustřeďují podle ředitele Ruisela pracovníci své síly na mezinárodní konferenci společnosti Stress and Anxiety Research Society, která by se měla uskutečnit ve spolupráci s ústavem letos v červenci.

Jistou nadějí ústavu do jeho budoucnosti vidí v neustálém omlazování pracovního týmu, šanci zde uspět mají zejména mladí nadějní doktorandi, kteří by se měli pokusit znovu vzkřísit skomírající experimentální výzkum a udržet a zvýšit svými vědomostmi odborný standard pracoviště. Budoucnost ústavu není úplně růžová, zdá se, že nad ním stále visí dědictví minulosti v podobě představy výzkumného ústavu jako neplodného a zbytečného pracoviště, na která bylo možno narazit na každém kroku.

Zlepšení situace vidí ředitel ústavu také v prosazování dalších výzkumných projektů především při získávání nových grantů prostřednictvím grantové agentury a také v získávání širšího okruhu spolupracovníků při realizaci publikačních záměrů. „Mám na mysli zejména monografie o vyšších kognitivních funkcích,“ říká Imrich Ruisel, „přičemž počítáme také se spoluprací českých nakladatelství, zejména Portálu. Snad se dočkáme doby, kdy slovenská psychologie získá takové postavení, které jí na prahu nového tisíciletí bezesporu náleží.“

Jakub Hučín

Ve výběrových přednáškách na jednotlivých fakultách nabízí ústav studentům i témata, která nejsou na slovenské psychologické scéně zatím příliš rozšířená, jako jsou například kapitoly z psychologie náboženství, vybrané kapitoly z Jungovy typologie osobnosti nebo přednášky z praktické inteligence a kognitivních stylů.

Kontakt:

Ústav experimentální psychologie SAV
Dúbravská cesta 9,
813 64 Bratislava
tel.: (07)59413417,
(07)54775625
fax: (07)54775584
e-mail: expspro@savba.sk